

Sygn. akt I C 365/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2018 roku

Sąd Rejonowy w Suchej Beskidzkiej I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Kazimierz Firlej
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Katarzyna Boczek

po rozpoznaniu w dniu 15 marca 2018 roku w Suchej Beskidzkiej na rozprawie

sprawy z powództwa B. M., A. M. (1) i A. M. (2)

przeciwko I. T. (1)

o zapłatę

1. oddała powództwo;
2. zasądza od każdego z powodów B. M., A. M. (1) i A. M. (2) na rzecz pozwanej I. T. (1) kwoty po 3.617 zł (trzy tysiące sześćset siedemnaście złotych) z tytułu kosztów zastępstwa prawnego;
3. nakazuje pobrać na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Suchej Beskidzkiej, od każdego z powodów, kwoty po 1.878,93 zł (jeden tysiąc osiemset siedemdziesiąt osiem 93/100 złotych) z tytułu wydatków wyłożonych ze Skarbu Państwa;
4. pozostałymi wydatkami obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt I C 365/15

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 28 marca 2018 r.

Pozwem z dnia 13 sierpnia 2014 r. (k. 2) powodowie B. M., A. M. (1) i A. M. (2), działając przez pełnomocnika (pełnomocnictwa k. 13-15), wnieśli o zasądzenie od pozwanej I. T. (1) kwoty po 51 250,00 zł na rzecz każdego z powodów z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 1 lipca 2014 r. do dnia zapłaty tytułem uzupełnienia zachowku po zmarłej A. F. oraz o zasądzenie kosztów procesu na rzecz każdego z powodów.

Powodowie wskazali, że są wnukami A. F., po której spadek nabyła pozwana I. T. (1), ich matka B. M. została natomiast wydziedziczona. W dniu 26 września 2008 r. A. F. dokonała na rzecz pozwanej darowizny należących do niej udziałów w wysokości 1/2 części w nieruchomości położonej w G. objętej księgą wieczystą nr (...) wraz z udziałem (...) w prawie użytkowania wieczystego – (...) oraz w Z. objętej księgą wieczystą nr (...). W sytuacji gdyby spadkodawczyni nie dokonała darowizny każdy z powodów odziedziczyłby 1/6 części spadku.

W odpowiedzi na pozew z dnia 12 stycznia 2015 r. (k. 63) pozwana I. T. (1) uznała uprawnienie powodów do otrzymania zachowku, kwestionując jednocześnie jego wysokość. Wskazała, że substrat zachowku jest mniejszy od

doliczonych darowizn na rzecz matki powodów w związku z czym kwota zachowku wynosi zero złotych. Podała, że matka powodów oraz powodowie otrzymali od spadkodawczynie korzyści majątkowe takie jak: spłata kosztów studiów B. M.; darowizna budynku zakładu garbarskiego w G.; dwanaście złotych monet dwudziestodolarowych; koszty wczasów B. M. i powodów; koszty nowego pianina, 12 kompletów stroi krakowskich wraz z opłaconym cłem i transportem do Niemiec; koszty opieki i utrzymania powódki B. M. w Polsce; 5 000,00 dolarów zabrane przez B. M. z domu rodziców w Z.. Pozwana ponadto wskazała, że dokonana przez matkę na jej rzecz darowizna nastąpiła w zamian za opiekę i utrzymanie matki. Pozwana natomiast poniosła koszt utrzymania A. F. w wysokości 80 000,00 zł oraz budowy domu w Z. – 30 000,00 zł. Pozwana wniosła o uwzględnienie zgodnie z art. 5 k.c., że powodowie w ostatnich dziesięciu latach przed śmiercią spadkodawczynie nie odwiedzali jej.

W piśmie przygotowawczym z dnia 3 marca 2015 r. (k. 106) pełnomocnik powodów zaprzeczył, aby powodowie otrzymali od spadkodawczynie jakiegokolwiek darowizny. Podniósł, że koszty studiów nie podlegają doliczeniu zgodnie z art. 997 k.c., a nawet jeżeli by je doliczyć, to ponoszone były wspólnie przez A. F. i jej męża M. F., zatem zaliczeniu powinna podlegać tylko ich połowa. Ponadto koszty te stanowiły prezent ślubny dla B. M.. Darowizna budynku zakładu garbarskiego stanowiła natomiast spłatę pożyczki na kwotę (...) 000,00 marek niemieckich, udzielonej przez B. M. i jej męża małżonkom F.. Odnosząc się do dwunastu złotych monet powodowie podnieśli, że były to monety fałszywe i podlegały obowiązkowemu zezłomowaniu. Zaprzeczyli, żeby na ich rzecz została uiszczona darowizna na wczasy, aby otrzymali pianino i 12 kompletów stroi (...). Zakwestionowali również, aby spadkodawczynie poniosła koszt utrzymania B. M. w trakcie jej pobytu w Polsce oraz zabrała z domu 5 000,00 dolarów, jak również że pozwana poniosła koszt utrzymania matki w wysokości 80 000,00 zł.

W piśmie procesowym z dnia 20 maja 2015 r. (k. 135) pozwana, działając przez pełnomocnika (pełnomocnictwo k. 142), podtrzymała swoje stanowisko.

Pełnomocnik powodów podtrzymał stanowisko powodów w piśmie z dnia 9 czerwca 2015 r. (k. 423), kwestionując zawartą pomiędzy pozwaną, a A. F. umowę dożywocia, jak również dokumenty sporządzone pomiędzy 2004-2009 r., tj. w okresie w którym spadkodawczynie miała problemy zdrowotne po przebytych wylewach. Przyznał, że małżonkowie M. zatrzymali kwotę uzyskaną ze sprzedaży złotych monet, ale zostały one zaliczone na poczet należnych odsetek od jednej z pożyczek. Zakwestionował po raz kolejny, że powodowie otrzymali od spadkodawczynie pieniądze na wczasy, wskazując że pośredniczyła ona jedynie w organizacji tych wczasów. Podniósł, że kontakty ze spadkodawczynią utrudniała im pozwana, nastawiając babcię przeciwko nim.

Na rozprawie w dniu 15 marca 2018 r. (k. 972) pełnomocnik powodów wniosł jak w pozwie oraz o zasądzenie kosztów procesu na rzecz każdego z powodów, natomiast pełnomocnik pozwanej wniosł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu od każdego z powodów.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

A. F. w chwili śmierci pozostawała wdową po M. F., ze związku małżeńskiego z którym posiadała dwie córki: B. M. oraz I. T. (1).

B. M. w dniu 13 lutego 1981 r. w D. zawarła związek małżeński z J. M..

Powodowie B. M., A. M. (1) i A. M. (2) są dziećmi B. M., wnukami A. F..

I. T. (1) zawarła związek małżeński z J. T. w dniu 21 października 1971 r. w P..

Dowód: akt małżeństwa B. M. (k. 16-17); akt urodzenia: A. M. (1) (k. 18-19), A. M. (2) (k. 20-21), B. M. (k. 22-23); akta SR w Suchej Beskidzkiej o sygn. VI Ns 99/13; odpis skrócony aktu zgonu A. F. (k. 5), odpis skrócony aktu małżeństwa I. T. (1) (k. 5), odpis zupełny aktu urodzenia B. M. (k. 19)

Spadek po M. F., zmarłym w dniu 11 września 2005 r. w K., ostatnio zamieszkałym w G., prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Nysie z dnia 26 stycznia 2007 r., sygn. akt I Ns 756/05, na podstawie testamentu notarialnego z dnia 8 lipca 2005 r. nabyła jego córka B. M. w całości.

Dowód: akta SR w Suchej Beskidzkiej o sygn. VI Ns 99/13: postanowienie SR w Nysie z dnia 26 stycznia 2007 r., sygn. akt I Ns 756/05 (k. 7)

A. F. zmarła w dniu 1 września 2011 r. Prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Wadowicach, VI Zamiejscowego Wydziału Cywilnego z siedzibą w Suchej Beskidzkiej, z dnia 12 maja 2014 r., sygn. akt VI Ns 99/13, spadek po A. F., córce J. i A., ostatnio stale zamieszkałej w Z., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 9 marca 2007 r., otwartego i ogłoszonego przed tut. Sądem w sprawie o sygn. I Ns 649/11 (obecnie VI Ns 99/13), nabyła wprost w całości córka I. T. (1).

Dowód: postanowienie SR w Suchej Beskidzkiej z dnia 12 maja 2014 r., sygn. akt VI Ns 99/13 (k. 24, 512 i k. 269 akt SR w Suchej Beskidzkiej o sygn. VI Ns 99/13)

Wskazanym wyżej testamentem notarialnym A. F. wydziedziczyła jednocześnie drugą ze swoich córek B. M., oświadczając, że wymieniona nie dopełnia względem matki obowiązków rodzinnych, nie opiekuje się nią, nie opiekowała się również swoim ojcem, nie przyjeżdża na prośbę matki, odwiedza ją sporadycznie, ale tylko kiedy sama wyznaczy sobie termin przyjazdu, postępuje w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, gdyż uporczywie domaga się przekazania majątku na jej rzecz, co zresztą częściowo jej się udało nakłaniając ojca przed śmiercią do zrobienia testamentu na jej rzecz, żąda pieniędzy od matki, straszy sądem, znęca się psychicznie nad matką pomawiając o rzeczy, które nie miały miejsca, w związku z czym matka nie może przebaczyć jej takiego zachowania.

Dowód: akt notarialny z dnia 9 marca 2007 r., Rep. A nr 1236/2007 (k. 71-72 oraz k. 24 akt SR w Suchej Beskidzkiej o sygn. VI Ns 99/13)

Przed Sądem Okręgowym w Opolu pod sygn. akt I Ns 81/09 toczyło się postępowanie z wniosku B. M. o ubezwłasnowolnienie częściowe A. F.. Postanowieniem Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 5 stycznia 2010 r., sygn. akt I Ns 81/09, zmienionym postanowieniem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 9 kwietnia 2010 r., sygn. akt I ACa 252/10, wniosek B. M. został oddalony.

Z przeprowadzonego w toku tego postępowania dowodu z opinii biegłego wynika, że A. F. wykazywała objawy otępienia naczyniowego o umiarkowanym stopniu zaawansowania, nie będąc w stanie samodzielnie decydować i prowadzić swoich spraw.

Dowód: opinie biegłych psychiatrów z dnia 23 lipca 2009 r. (k. 124-132, 438-446, 512); akta SO w Opolu o sygn. I Ns 81/09: postanowienie SO w Opolu z dnia 5 stycznia 2010 r., sygn. akt I Ns 81/09 (k. 164), postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 9 kwietnia 2010 r., sygn. akt I ACa 252/10 (k. 208)

Początkiem lat 90-tych ubiegłego wieku A. i M. F. pozostawali w złej sytuacji finansowej. A. F. w liście do córki B. M. napisała, że grozi im bankructwo, zwróciła się o pożyczkę.

B. i J. M. w latach 1991-1992 pożyczili rodzicom w kilku ratach kwotę łącznie (...) 000,00 marek niemieckich. Kwoty te przekazywali w różny sposób, w zależności od możliwości przewiezienia ich przez granicę.

Początkowo nie potwierdzali w żaden sposób przekazania pieniędzy. Ponieważ rodzice ich nie oddawali, w dniu 27 maja 1995 r. została spisana przez B. i J. M. oraz A. i M. F. umowa pożyczki na kwotę (...) 000,00 marek niemieckich na spłacenie pożyczki bankowej przeznaczonej na budowę garbarni w G. przy ul. (...). Pieniądze te małżonkowie F. zobowiązali się zwrócić wraz z odsetkami w wysokości 10% w stosunku rocznym w terminie do dnia 1 stycznia 1996 r.

A. i M. nie byli w stanie spłacić pożyczki, wobec czego zaproponowali córce i zięciowi nieruchomość położoną w G..

Dowód: pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. (k. 100-101), rozliczenie (k. 99), protokół przesłuchania A. F. (k. 151-154), umowa pożyczki z dnia 27 maja 1995 r. (k. 515-517, 578), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania powoda A. M. (2) (k. 965/2-969, czas nagrania: 00:02:48), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32)

W konsekwencji w dniu (...) października 1996 r. M. F. i A. F. przekazali córce B. M. użytkowanie wieczyste nieobciążonej nieruchomości, objętej księgą wieczystą nr (...), składającej się z działki (...), stanowiącej teren zabudowany w G. przy ul. (...), o obszarze 0,5063 ha wraz z nakładami budowlanymi w postaci rozpoczętej budowy budynku warsztatu garbarskiego, wybudowanego do stanu surowego, częściowo krytego blachą.

Jednocześnie na nabytej nieruchomości obdarowana ustanowiła dożywotnie, bezpłatne i niepodzielne prawo jej użytkowania na rzecz M. i A. F., polegające na prawie korzystania z całej nieruchomości.

Dowód: akt notarialny z dnia (...) października 1996 r., Rep. A nr 5768/1996 (k. 91-93), pismo Urzędu Skarbowego w N. (k. 568), pismo M. F. z dnia 21 sierpnia 1997 r. (k. 569), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania powoda A. M. (2) (k. 965/2-969, czas nagrania: 00:02:48), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32)

Wyżej opisana nieruchomość w G. była zabudowana halą o powierzchni ok. 110 m² i wysokości ok. 4 m oraz budynkiem socjalnym, składającym się z dwóch pomieszczeń i kuchni. Obiekty te były w stanie surowym, przykryte, były wstawione okna i przyłączony prąd, woda, kanalizacja. Na ww. nieruchomości stały również mury hali tzw. suchej, która miała tam powstać.

Garbarnia nigdy nie funkcjonowała na terenie tej nieruchomości. W hali mokrej były dwie strugarki, 2 bębny garbarskie, prasa i szlifierka. M. F. przywiózł maszyny ze starego zakładu mieszczącego się w G. przy ul. (...), a następnie je zabrał.

Dowód: fotografie (k. 540, 842, 931-933), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka J. T. (k. 844-845/2, czas nagrania: 00:27:08), cz. zeznania świadka Z. N. (k. 845/2-846, czas nagrania: 01:29:07), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania powoda A. M. (2) (k. 965/2-969, czas nagrania: 00:02:48), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Wartość rynkowa nieruchomości obejmującej działkę nr (...) o obszarze 0,5063 ha w użytkowaniu wieczystym do dnia 6 kwietnia 2089 r. wraz z posadowionymi na niej zabudowaniami stanowiącymi odrębny od gruntu przedmiot własności, objętej księgą wieczystą nr (...), według stanu tej nieruchomości z daty darowizny, a cen aktualnych, przy przyjęciu stanu zaawansowania realizacji obiektu hali mokrej na poziomie 95%, a hali suchej na poziomie 25%, wynosi 414 430,00 zł.

Wartość udziału w wysokości 1/2 części wynosi zatem 207 210,00 zł.

Wartość rynkowa ww. nieruchomości przy przyjęciu cen obowiązujących w czasie darowizny wynosiła 57 270,00 zł, wobec czego udział w wysokości 1/2 części był wart 28 630,00 zł.

Dowód: opinia biegłego J. B. z dnia 28 października 2015 r. (k. 538), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 27 października 2016 r. (k. 800), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 16 stycznia 2017 r. (k. 833), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 3 lipca 2017 r. (k. 896), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 31 października 2017 r. (k. 941)

Komenda Powiatowa Policji w S. prowadziła postępowanie w sprawie podrobienia w celu użycia za autentyczną umowy pożyczki datowanej na 27 maja 1995 r. i posłużenia się tym dokumentem przed Sądem Rejonowym w Suchej Beskidzkiej w sprawie I Ns 694/11 i przed Sądem Rejonowym w Nysie w sprawie I C 149/07, zakończone umorzeniem.

Dowód: akta KPP w S. o sygn. Ds. (...), (...): postanowienie z dnia 27 marca 2014 r. (k. 155)

Przed Sądem Rejonowym w Nysie toczyło się pod sygn. akt I C 149/07 postępowanie z powództwa I. T. (1) i A. F. przeciwko B. M. o zachówek po M. F..

Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Nysie z dnia 16 kwietnia 2009 r., sygn. akt I C 149/07, pozwana B. M. została zobowiązana do zapłaty na rzecz I. T. (1) kwoty 26 250,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 kwietnia 2009 r. do dnia zapłaty, natomiast na rzecz A. F. kwoty 35 000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 kwietnia 2009 r. do dnia zapłaty.

Przy ustalaniu majątku spadkowego tamtejszy Sąd doliczył po stronie długów spadkowych udział M. F. w obowiązku spłaty pożyczki w łącznej kwocie (...) 000,00 marek niemieckich, zaciągniętej u B. i J. M. i przyjmując, że strony w dacie dokonania umowy darowizny nieruchomości położonej w G. przy ul. (...) uznały, że są to świadczenia ekwiwalentne na datę dokonania tej darowizny, wyłączył wartość udziału M. F. w tej nieruchomości.

I. T. (1) wniosła skargę o wznowienie postępowania o zachówek po M. F., która została oddalona prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 14 września 2011 r., sygn. akt II Ca 769/10.

Dowód: wyrok SR w Nysie z dnia 16 kwietnia 2009 r., sygn. akt I C 149/07, wraz z uzasadnieniem (k. 112-123, 524-529 oraz k. 294, 302-307 akt SR w Nysie o sygn. I C 149/07), wyrok SO w Opolu z dnia 21 stycznia 2010 r., sygn. akt II Ca 818/09, wraz z uzasadnieniem (k. 375-382 akt SR w Nysie o sygn. I C 149/07), wyrok SO w Opolu z dnia 14 września 2011 r., sygn. akt II Ca 769/10 wraz z uzasadnieniem (k. 432-435, 566-567/2 oraz k. 100-102/2 akt SO w Opolu o sygn. II Ca 769/10); postanowienie SN z dnia 7 lutego 2013 r., sygn. akt V CNP 35/12 (k. 512), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

W Komendzie Powiatowej Policji w N. prowadzone było postępowanie w sprawie składania fałszywych zeznań mających służyć za dowód w sprawie o zachówek w Sądzie Rejonowym w Nysie, sygn. akt I C 149/07 przez B. M. i J. M., zakończone umorzeniem postępowania.

Dowód: akta KPP w N. o sygn. (...), (...): postanowienie o umorzeniu postępowania (k. 103)

W dniu 26 września 2008 r. A. F. darowała córce I. T. (1):

- udział wynoszący 1/2 części w nieobciążonej nieruchomości obejmującej lokal mieszkalny (...), położony na czwartej kondygnacji (trzecim piętrze) budynku znajdującego się w G. przy ul. (...), składającej się z jednego pokoju i kuchni, o powierzchni użytkowej 21,38 m², objętej księgą wieczystą nr (...); z własnością której związany jest udział wynoszący 322/10 000 części w prawie użytkowania wieczystego gruntu własności Gminy G., obejmującego działkę nr (...), o powierzchni 0,0312 ha, położonego w G. przy ul. (...), pozostający w użytkowaniu wieczystym do dnia 13 listopada 2100 i we współwłasności części budynku znajdującego się na tej działce, objęty księgą wieczystą nr (...);
- udział wynoszący 1/2 części w nieobciążonych nieruchomościach położonych z Z., objętych księgą wieczystą nr (...), składającej się z działek nr (...), stanowiących tereny mieszkaniowe, grunty rolne zabudowane i grunty orne, o łącznej powierzchni 0,3945 ha oraz księgą wieczystą nr (...), składającej się z działek nr (...), stanowiących grunty orne, o łącznej powierzchni 0,8014 ha.

Działki (...) zabudowane były jednorodzinny, nie podpiwniczonym, murowanym, pięcioizbowym budynkiem mieszkalnym o nr (...), krytym blachą, o powierzchni użytkowej około 160 m² oraz osobno stojącym budynkiem gospodarczym, krytym blachą. Pozostałe działki były niezabudowane.

Dowód: akt notarialny z dnia 26 września 2008 r., Rep. A nr 5455/2008 (k. 25-28, 73-76), akt notarialny z dnia 8 sierpnia 2011 r., Rep. A nr 2999/2011 (k. 77-83), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Przed Sądem Rejonowym w Nysie pod sygn. akt I Ns 1066/07 toczyło się postępowania z wniosku B. M. z udziałem I. T. (1) o dział spadku po M. F., zakończone umorzeniem postępowania (prawomocne postanowienie z dnia 21 lutego 2011 r.) wobec zawarcia przez strony ugody sądowej.

Ugodą tą, z dnia 21 lutego 2011 r., B. M. i pozwana I. T. (2) dokonały zgodnego zniesienia współwłasności nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny położony w G. przy ul. (...), objętego księgą wieczystą nr (...), i związanego z nią udziału 322/10 000 części w prawie użytkowania wieczystego, objętego księgą wieczystą nr (...), o wartości 22 000,00 zł oraz prawa własności położonej w Z. nieruchomości stanowiącej działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...), o wartości 228 000,00 zł oraz rozliczenia nakładów stron na te nieruchomości w ten sposób, że wyżej wymienione nieruchomości zostały przyznane na wyłączną własność I. T. (1) ze spłatą na rzecz B. M. kwoty 125 000,00 zł w terminie do dnia 30 września 2011 r. wraz z ustawowymi odsetkami w razie opóźnienia płatności, natomiast nakłady stron na nieruchomość wzajemnie się znoszą. Niniejsza ugoda wyczerpała wszelkie roszczenia stron.

Dowód: akt notarialny z dnia 8 sierpnia 2011 r., Rep. A nr 2999/2011 (k. 77-83), postanowienie SR w Nysie z dnia 21 lutego 2011 r., sygn. akt I Ns 1066/07 wraz z ugodą sądową (k. 84-85 i k. 465/2, 467 akt SR w Nysie o sygn. I Ns 1066/07),

W dniu 8 sierpnia 2011 r. pozwana I. T. (1) sprzedała A. i W. B. lokal mieszkalny położony w G. przy ul. (...), objęty księgą wieczystą nr (...), wraz ze związanym z nim udziałem w prawie użytkowania wieczystego, dla którego prowadzona jest księga wieczysta nr (...), za kwotę 22 000,00 zł.

Dowód: akt notarialny z dnia 8 sierpnia 2011 r., Rep. A nr 2999/2011 (k. 77-83), pismo W. i A. B. (1) (k. 551), zeznania świadka W. B. (k. 722-724/2 oraz k. 19-20 akt SR w Nysie o sygn. I Cps 122/15), zeznania świadka A. B. (1) (k. 724/2-727 oraz k. 20-21 akt SR w Nysie o sygn. I Cps 122/15)

A. i W. B. zakupili przedmiotowe mieszkanie z uwagi na to, że pozostawało ono w sąsiedztwie do należącego do nich mieszkania, w którym zamieszkiwali.

Lokal mieszkalny położony przy ul. (...) w G. znajduje się w centrum miasta. Stan techniczny mieszkania w chwili jego sprzedaży był zły, pomieszczenia były zagrzybione i zawilgocone. W mieszkaniu nie było łazienki, pomieszczenia poza kuchenką i stojącą szafeczką były puste. Drzwi były okopcone, z uwagi na mający tam miejsce wcześniej pożar, wywołany zapaleniem się sadzy w kominie w sąsiednim lokalu. Lokal był wyposażony jedynie w instalację elektryczną, którą małżonkowie B. częściowo przerobili. Nie było ogrzewania i instalacji gazowej. Woda była doprowadzona jedynie do korytarza. Toaleta znajdowała się na półpiętrze do użytku również innych mieszkańców.

W. i A. B. (2) musi dokonać jego remontu, który trwał kilka lat, na ile wymienionym wystarczało środków finansowych. Małżonkowie B. wymienili okna, drzwi, tynkowali ściany, zrobili podłogę z płyt i paneli, bo się zapadała, ogrzewanie – założyli dwa kaloryfery, dołączając je do instalacji gazowej znajdującej się w zajmowanym przez nich mieszkaniu. W jednym z pomieszczeń była przygotowana obudowa na wstawienie wanny, którą rozebrali.

Dowód: fotografie (k. 548-550), oświadczenie małżonków B. (k. 551), zeznania świadka W. B. (k. 722-724/2 oraz k. 19-20 akt SR w Nysie o sygn. I Cps 122/15), zeznania świadka A. B. (1) (k. 724/2-727 oraz k. 20-21 akt SR w Nysie o sygn. I Cps 122/15)

Wartość rynkowa nieruchomości lokalowej oznaczonej nr (...), położonej w wielorodzinnym budynku mieszkalnym w G. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą nr (...), ze związanym z tą własnością udziałem 322/10000 części w nieruchomości wspólnej, stanowiącej prawo użytkowania wieczystego na okres do dnia 13 listopada 2100 r. gruntu obejmującego działkę nr (...), stanowiącej własność Gminy G. oraz części budynku i urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, objętej księgą wieczystą nr (...), oszacowana według stanu i cen obowiązujących w dniu 26 września 2008 r. wynosi 24 700,00 zł, zatem wartość udziału wynoszącego 1/2 części wynosi 12 350,00 zł.

Wartość rynkowa ww. nieruchomości oszacowana według stanu na dzień 26 września 2008 r. i aktualnych cen wynosi 23 200,00 zł, zatem udział w wysokości 1/2 części wynosi 11 600,00 zł.

Dowód: opinia biegłego J. B. z dnia 28 października 2015 r. (k. 538), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 27 października 2016 r. (k. 800), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 16 stycznia 2017 r. (k. 833), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 3 lipca 2017 r. (k. 896), opinia uzupełniająca biegłego J. B. z dnia 31 października 2017 r. (k. 941)

Wartość rynkowa udziału w wysokości 1/2 części w położonych w Z. nieruchomościach na dzień 26 września 2008 r. i aktualnych cen wynosi łącznie 204 480,00 zł, przy czym udziału w 1/2 części w nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...) została oszacowana na kwotę 46 799,00 zł, natomiast udziału w 1/2 części w nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...) na kwotę 157 681,00 zł.

Dowód: opinia biegłej M. A. M. z dnia 19 listopada 2015 r. (k. 560), opinia uzupełniająca biegłej M. A. M. z dnia 19 grudnia 2015 r. (k. 644), opinia ustna M. A. M. z dnia 28 lutego 2017 r. (k. 843/2, czas nagrania: 00:03:59)

B. M. studiowała na Akademii Rolniczej w K. przez 6 lat. Po studiach podjęła pracę.

W okresie od 17 września 1979 r. do 21 kwietnia 1980 r. B. M. pracowała w Wojewódzkim Zarządzie Inwestycji Rolniczych w B., początkowo jako stażystka, a następnie od 18 grudnia 1979 r. jako inspektor.

W kwietniu 1980 r. poprosiła o dwutygodniowy urlop, w czasie którego wyjechała do Niemiec i tam została. B. M. była zobowiązana po ukończeniu studiów do odbycia rocznego stażu pracy w Polsce, z którego to zobowiązania się nie wywiązała.

W związku z tym A. F. otrzymała wezwanie do zapłaty za studia córki, które uregulowała w dniu 20 lutego 1981 r. w wysokości 129 625,00 zł. B. M. kwoty tej jej nie oddała.

Dowód: dowód wpłaty (k. 88), pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. (k. 100-101), zaświadczenie z dnia 20 lutego 1981 r. (k. 160), świadectwo pracy z dnia 21 czerwca 1980 r. (k. 436, 512), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka J. T. (k. 844-845/2, czas nagrania: 00:27:08), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

A. F. zorganizowała i sfinansowała wczasy nad morzem dla B. i J. M. oraz ich dzieci – powodów, przeznaczając na ten cel w dniu 19 maja 1996 r. 10 000,00 zł.

Dowód: pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. (k. 100-101), pismo z dnia 25 listopada 2009 r. (k. 145), protokół przesłuchania A. F. (k. 151-154), list z dnia 23 stycznia 1989 r. (k. 161-161/2), rozliczenie pożyczki (k. 99), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka B. Ż. (k. 584-585), cz. zeznania J. T. (k. 844-845/2, czas nagrania: 00:27:08), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Przeznaczona przez A. F. w dniu 20 lutego 1981 r. na spłatę długu jej córki B. M. z tytułu zwrotu kosztów studiów kwota 129 625,00 zł po waloryzacji wynosi 69 438,85 zł.

Przeznaczona przez A. F. w dniu 19 maja 1996 r. na wczasy dla B. M. i powodów kwota 10 000,00 zł po waloryzacji wynosi 4 697,94 zł.

Dowód: opinia biegłej M. B. z dnia 7 czerwca 2016 r. (k. 752), opinia uzupełniająca M. B. z dnia 14 listopada 2016 r. (k. 807)

Początkiem lat 80-tych A. i M. F. przekazali B. M. łącznie 12 złotych monet dwudziestu dolarowych w celu sprawdzenia czy są oryginalne. W Niemczech J. M. ustalił, że monety nie były numizmatami i sprzedał je jako złom. Rodzice nie otrzymali pieniędzy z ich sprzedaży.

Dowód: protokół rozprawy apelacyjnej z dnia 23 marca 2011 r. (k. 96-97), protokół przesłuchania A. F. (k. 151-154), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka B. Ż. (k. 584-585), cz. zeznania J. T. (k. 844-845/2, czas nagrania: 00:27:08), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Wartość zełmowania dwunastu złotych fałszywych monet dwudziestodolarowych na dzień sporządzenia opinii, tj. 12 stycznia 2016 r. wynosi 47 000,00 zł.

Dowód: opinia biegłego J. K. z dnia 18 listopada 2015 r. (k. 555), opinia uzupełniająca biegłego J. K. z dnia 12 stycznia 2016 r. (k. 661), opinia uzupełniająca biegłego J. K. z dnia 28 października 2016 r. (k. 798)

B. M. w Niemczech założyła zespół folklorystyczny (...), działający jako stowarzyszenie. W latach 1986-1987 stroje zostały zakupione przez rodziców B. M. w cepelii w K. i przywiezione do D. przez pozwaną. Było to 12 kompletów nowych, pełnych strojów krakowskich dziecięcych wraz z butami.

Dowód: pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. (k. 100-101), pismo z dnia 25 listopada 2009 r. (k. 145), fotografia (k. 149), protokół przesłuchania A. F. (k. 151-154), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania powoda A. M. (2) (k. 965/2-969, czas nagrania: 00:02:48), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Średnia kwota za wykonanie na miarę pełnego kompletu strojów krakowskich wraz z butami wynosi 1 139,00 zł brutto za strój dziewczęcy i 1 143,00 zł brutto za strój chłopięcy.

Łączna kwota za 12 strojów krakowskich wynosi 13 692 zł.

Dowód: opinia biegłej A. R. z dnia 22 marca 2016 r. (k. 714), opinia uzupełniająca biegłej A. R. z dnia 22 marca 2017 r. (k. 876)

A. i M. F. zakupili również pianino marki (...) produkcji radzieckiej, które zostało przesłane do D..

Dowód: list z dnia 17 września 2009 r. (k. 98-98/2), pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. (k. 100-101), protokół przesłuchania A. F. (k. 151-154), list z dnia 23 stycznia 1989 r. (k. 161-161/2), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania powoda A. M. (2) (k. 965/2-969, czas nagrania: 00:02:48), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Szacunkowa wartość nowego pianina (...) produkcji rosyjskiej na dzień sporządzenia opinii, tj. 12 stycznia 2016 r. wynosi 7 000,00 zł.

Dowód: opinia biegłego J. K. z dnia 18 listopada 2015 r. (k. 555), opinia uzupełniająca biegłego J. K. z dnia 12 stycznia 2016 r. (k. 661), opinia uzupełniająca biegłego J. K. z dnia 28 października 2016 r. (k. 798)

W 1982 r. kiedy B. M. była w ciąży z A. M. (2), poprosiła swoją siostrę – pozwaną I. T. (1) o zaopiekowanie się córką B. M.. Opieka ta trwała około 8 miesięcy i była sprawowana przez pozwaną zarówno w Niemczech, jak i w O. i w Z.. Pozwana musiała w tym czasie wziąć początkowo urlop wypoczynkowy, a następnie urlop bezpłatny. Za opiekę nad B. M. A. F. zapłaciła pozwanej w czerwcu 1982 r. kwotę 2 000,00 marek niemieckich.

Dowód: pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. (k. 100-101), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka J. M. (k. 582-583/2), cz. zeznania świadka B. Ż. (k. 584-585), cz. zeznania świadka M. N. (1) (k. 846-847, czas nagrania: 01:49:30), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Przeznaczona przez A. F. kwota 2 000,00 marek niemieckich na opiekę nad B. M. po waloryzacji wynosi 25 096,89 zł.

Waloryzacja kwoty 5 000,00 dolarów z sierpnia 2005 r. wynosi 28 476,11 zł.

Dowód: opinia biegłej M. B. z dnia 7 czerwca 2016 r. (k. 752), opinia uzupełniająca M. B. z dnia 14 listopada 2016 r. (k. 807)

Pozwana opiekowała się A. F. od 2001 r. do jej śmierci, przy czym A. F. zamieszkała z nią w 2005 r., najpierw w O., a potem w C.. Poniosła wydatki na opiekę nad matką, takie jak wyżywienie, zakup odzieży, koszty jej leczenia, w tym lekarstw, wizyt i dojazdów do lekarza. Pokrywała również koszty utrzymania domu, w którym mieszkała matka.

Dowód: dokumentacja medyczna A. F. (k. 158), rachunki za zakup leków w latach 2005-2011 (k. 164-196), karta gwarancyjna na zakup ciśnieniomierza (k. 198), faktura za zakup aparatu słuchowego (k. 199), dowody wpłaty za szczepienia (k. 200), zlecenie na wykonanie okularów (k. 201), dowody zapłaty za badania (k. 202-203), rachunki za gaz w latach 2004-2011 (k. 204-238), rachunki za prąd w latach 2004-2011 (k. 239-278), rachunki za telefon w latach 2005-2011 (k. 279-358), rachunki za telewizję w latach 2005-2010 (k. 359-371), rachunek za wykonanie przyłącza kanalizacji (k. 373), nakazy płatnicze za lata 2005-2007 (k. 374-376), rachunki za wodę w latach 2005-2009 (k. 377-378), rachunki za odzież (k. 379-385), cz. zeznania świadka B. Ż. (k. 584-585), cz. zeznania świadka J. T. (k. 844-845/2, czas nagrania: 00:27:08), cz. zeznania świadka Z. N. (k. 845/2-846, czas nagrania: 01:29:07), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Pozwana i jej mąż ponieśli początkiem lat 80-tych nakłady na budowę budynku mieszkalnego nr (...) w Z. w wysokości 30 000,00 zł. Pozwana finansowała podłączenie kanalizacji, zakup parkietów i wyłożenie nimi domu, opłacenie pracowników.

Dowód: oświadczenie z dnia 3 listopada 2004 r. (k. 148), cz. zeznania pozwanej I. T. (1) (k. 969/2-971/2, czas nagrania: 00:53:21)

Waloryzacja kwoty 30 000,00 zł przekazanej na budowę domu wynosi 20 440,16 zł.

Dowód: opinia biegłej M. B. z dnia 7 czerwca 2016 r. (k. 752), opinia uzupełniająca M. B. z dnia 14 listopada 2016 r. (k. 807)

Około 2004 r. pozwana prowadziła remont położonego w Z. domu, wówczas jeszcze stanowiącego własność A. F.. Naprawiała dach, malowała cały dom wewnątrz, malowała okna, robiła nową kanalizację.

Dowód: cz. zeznania świadka B. Ż. (k. 584-585)

A. F. pobierała w okresie od 1 stycznia 2005 r. do 10 września 2005 r. emeryturę, a w okresie od 11 września 2005 r. do 31 października 2011 r. rentę rodzinną.

Wysokość świadczenia wynosiła brutto miesięcznie: od 1 stycznia 2005 r. do 28 lutego 2005 r. – 706,83 zł; od 1 marca 2005 r. do 31 marca 2005 r. – 806,83 zł; od 1 kwietnia 2005 r. do 28 lutego 2006 r. – 706,83 zł; od 1 marca 2006 r. do 31 marca 2006 r. – 4 001,39 zł; od 1 kwietnia 2006 r. do 28 lutego 2008 r. – 1 296,52 zł; od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2009 r. – 1 380,80 zł; od 1 marca 2009 r. do 28 lutego 2010 r. – 1 465,03 zł; od 1 marca 2010 r. do 28 lutego 2011 r. – 1 532,72 zł; od 1 marca 2011 r. do 30 września 2011 r. – 1 580,23 zł.

Dowód: przekazy pocztowe (k. 156), zaświadczenie ZUS z dnia 21 sierpnia 2015 r. (k. 475)

Powodowie odwiedzali A. F. jako dzieci. W ostatnich latach przed jej śmiercią kontakty zostały zerwane.

Dowód: zeznania świadka H. M. (k. 584), cz. zeznania świadka B. M. (k. 580-582), cz. zeznania świadka B. Ż. (k. 584-585), cz. zeznania powoda A. M. (2) (k. 965/2-969, czas nagrania: 00:02:48), cz. zeznania powódki B. M. (k. 969-969/2, czas nagrania: 00:36:09), cz. zeznania powódki A. M. (1) (k. 969/2, czas nagrania: 00:49:32)

Powodowie zwrócili się do pozwanej o ugodowe załatwienie sprawy, wyzywając ją pismem z dnia 30 maja 2014 r. do zapłaty zachowku w wysokości 145 000,00 zł w terminie do 30 czerwca 2014 r.

Dowód: wezwanie do zapłaty z dnia 30 maja 2014 r. wraz z potwierdzeniem odbioru (k. 29-32)

Ustalenia Sądu znajdują uzasadnienie we wszystkich przeprowadzonych dowodach, które zostały powołane przy ustalaniu podstawy prawnej rozstrzygnięcia.

Sąd w niniejszej sprawie dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu ekspertyzy dokumentów K. B., który przedłożył opinię z dnia 2 października 2015 r. (k. 489) oraz opinię uzupełniającą z dnia 13 listopada 2015 r. (k. 553), których żadna ze stron nie kwestionowała (k. 514). Sąd ponadto przeprowadził dowód z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. B., który sporządził opinię z dnia 28 października 2015 r. (k. 538), która była kwestionowana przez pełnomocnika powodów (k. 705) i pełnomocnika pozwanej (k. 692), opinii uzupełniającej wymienionego biegłego z dnia 27 października 2016 r. (k. 800), kwestionowanej przez pełnomocnika pozwanej (k. 825), opinii uzupełniającej z dnia 16 stycznia 2017 r. (k. 833), opinii uzupełniającej z dnia 3 lipca 2017 r. (k. 896), kwestionowanej przez pełnomocnika powodów (k. 911) oraz opinii uzupełniającej z dnia 31 października 2017 r. (k. 941). Biegły z zakresu wyceny ruchomości J. K. sporządził opinię z dnia 18 listopada 2015 r. (k. 555); która była kwestionowana przez pełnomocnika powodów (k. 608), wobec czego J. K. przedłożył opinię uzupełniającą z dnia 11 stycznia 2016 r. (k. 661) i z dnia 28 października 2016 r. (k. 798). Biegła rzeczoznawca majątkowy M. A. M. przedłożyła opinię z dnia 19 listopada 2015 r. (k. 560), która była kwestionowana przez pełnomocnika powodów (k. 616) oraz pełnomocnika pozwanej (k. 601); wobec czego biegła M. M. sporządziła opinię uzupełniającą z dnia 19 grudnia 2015 r. (k. 644) oraz przedstawiła opinię ustną z dnia 28 lutego 2017 r. (k. 843/2, czas nagrania: 00:03:59). W niniejszej sprawie Sąd zasięgał również opinii biegłej z zakresu krawiectwa A. R., która sporządził opinię z dnia 22 marca 2016 r. (k. 714) oraz wobec stanowiska pełnomocnika pozwanej (k. 732 i 745) i kwestionowania jej przez pełnomocnika powodów (k. 738) opinię uzupełniającą dnia 22 marca 2017 r. (k. 859 i 876). Biegła księgowa M. B. sporządziła opinię z dnia 7 czerwca 2016 r. (k. 752), kwestionowaną przez pełnomocnika powodów (k. 778) i pełnomocnika pozwanej (k. 776) oraz opinię uzupełniającą z dnia 14 listopada 2016 r. (k. 807). Sąd przeprowadził również dowód z opinii Instytutu (...) sp. z o.o. w W., który przedłożył opinię z dnia 17 listopada 2016 r. (k. 811).

Sąd podzielił wnioski wynikające z treści wyżej wskazanych opinii w całości, mając na uwadze, że opinie te zostały sporządzone przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach i doświadczeniu, są spójne, logiczne, a biegli odnosząc się do zarzutów do swoich opinii, rzeczowo się do nich ustosunkowali.

Sąd odmówił wiary zeznaniom świadków B. M., J. M. oraz powodów w zakresie w jakim kwestionowali, że to A. F. wraz z mężem ponieśli koszt zakupu strojów krakowskich, pianina, czasów nad morzem, jak również zeznań

wymienionych świadków w zakresie w jakim twierdzili, że kwotę uzyskaną ze sprzedaży monet pozostawili dla siebie w ramach wzajemnych rozliczeń pożyczek z rodzicami, jak również w zakresie w jakim kwestionowali, aby A. F. miała przekazywać 2 000,00 marek niemieckich na utrzymanie małoletniej wówczas B. M.. Zeznania te pozostawały w sprzeczności ze zeznaniami pozwanej, J. T., Z. N. i M. N. (1). Zarówno strony, jak i wymieni świadkowie mieli interes w zeznawaniu na korzyść jednej bądź dla drugiej strony, wobec czego kluczowym dla Sądu co do rozstrzygnięcia czy wymienione darowizny miały miejsce było pismo A. F. z dnia 10 lipca 2008 r., w którym wyraźnie wyliczyła na jakie cele przekazała środki finansowe córce B. M..

Za niewiarygodne Sąd uznał również twierdzenia świadków B. Ż., J. T., M. N. (1), jak i pozwanej w zakresie w jakim zeznali, że darowizna A. F. na rzecz pozwanej została dokonana w zamian za dożywotnią opiekę pozwanej nad matką. W tym zakresie Sąd podzielił stanowisko powodów, wywodząc, że gdyby strony faktycznie planowały zawarcie umowy dożywocia, to będąc u notariusza sporządziłyby umowę dożywocia w formie aktu notarialnego, który stanowi formę wymaganą dla ważności takiej czynności, a nie w tym samym dniu sporządziły jeszcze w zwykłej formie pisemnej umowę zobowiązującą pozwaną w zamian za darowiznę do opieki i utrzymania matki (k. 102).

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie dał również podstaw do przyjęcia za twierdzeniami pozwanej i świadka Z. N., że przekazana małżonkom F. kwota 18 000,00 marek niemieckich nie stanowiła pożyczki, ale wkład rodziców powodów w garbarnię w G., wobec czego Sąd odmówił wiary zeznaniom wymienionych w tym zakresie. Motywy przekazania kwoty łącznie 18 000,00 marek niemieckich również były rozbieżnie opisywane przez strony, wobec czego Sąd posiłkował się znajdującą się w aktach umową pożyczki z dnia 27 maja 1995 r., która została podpisana przez małżonków F.. Pozwana kwestionowała autentyczność umowy, podnosząc, że różni się ona od umowy przedłożonej przez B. M. do postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym w Nysie o zachówek po M. F.. Świadek J. M. wyjaśnił w swoich zeznaniach, że oryginalny dokument pożyczki został złożony w Sądzie Rejonowym Nysie, natomiast przed tut. Sądem została złożona kopia, sporządzona przez kalkę. W ocenie Sądu treść opinii biegłego K. B., z której wynika, że umowy nie są tożsamym dokumentem, nie pozbawia możliwości przyjęcia, że umowa taka w istocie została zawarta. Opinia kryminalistyczna nic do sprawy nie wniosła. Natomiast również z pisma A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. wynika, że zwracała się ona o pomoc finansową do córki i zięcia. Przekonująca jest w tym zakresie również okoliczność pozostawiania w tamtym czasie przez małżonków F. w trudnej sytuacji finansowej. Powyższe okoliczności były również przedmiotem badania przez Sąd Rejonowy w Nysie, który przyjął tożsame stanowisko co do okoliczności zawarcia umowy darowizny garbarni w G..

Sąd odmówił wiarygodności zeznaniom B. M. dotyczącym tego, że pieniądze które A. F. przeznaczyła na zapłatę za jej studia stanowiły prezent ślubny. Poza zeznaniami wymienionej brak potwierdzenia w zebranych materiałach dowodowych takiej okoliczności.

Walurowi wiarygodności Sąd odmówił zeznaniom pozwanej, świadka Z. N. oraz M. N. (1) w zakresie w jakim twierdzili, że B. M. zabrała z domu rodzinnego w Z., podczas nieobecności rodziców kwotę 5 000,00 dolarów. Zebrany materiał dowodowy nie pozwolił bowiem na przyjęcie, że taka sytuacja miała miejsce. Z pisma A. F. z dnia 10 lipca 2008 r. wynika, że kwota 5 000,00 marek niemieckich została powierzona B. M. na pewien okres czasu. W pełnomocnictwie z dnia 25 listopada 2009 r. wynika natomiast, że kwotę 5 000,00 dolarów, A. F. otrzymała jako darowiznę do I. T. (1), a B. M. ją ukradła. Świadek B. Ż. zeznała z kolei, że kwota 5 000,00 dolarów została przez A. F. przekazana M. F. i nie wie co się z tą kwotą stało. W konsekwencji, w ocenie Sądu nie można przyjąć, że B. M. wskazaną kwotę w istocie uzyskała.

Sąd nie dał wiary świadkowi M. N. (2) oraz pozwanej co do twierdzeń o udzieleniu przez pozwaną A. F. pożyczki w kwocie 10 000,00 zł na adwokata i pokrycie kosztów sądowych. Pozwana nie zaferowała żadnego innego dowodu, który potwierdzałby tę okoliczność. Powodowie natomiast ją kwestionowali.

Sąd zważył co następuje:

Stosownie do art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś

wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Natomiast w myśl § 2 tego przepisu jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Zgodnie z art. 992 k.c. przy ustalaniu udziału spadkowego stanowiącego podstawę do obliczenia zachowku uwzględnia się także spadkobierców niegodnych oraz spadkobierców, którzy spadek odrzucili, natomiast nie uwzględnia się spadkobierców, którzy zrzekli się dziedziczenia albo zostali wydziedziczeni. Artykuł 1011 k.c. przewiduje natomiast, że zstępni wydziedziczonego zstępnego są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę.

Zstępni wydziedziczonego nie są zatem objęci skutkami wydziedziczenia, w następstwie czego udział spadkowy, który przypadłby z ustawy wydziedziczonemu przez spadkodawcę zstępnemu, przypada jego zstępnym.

Nie ulega wątpliwości, iż w świetle przepisów odnoszących się do porządku dziedziczenia ustawowego tj. art. 931-940 k.c. matka powodów – B. M. była uprawniona do $\frac{1}{2}$ spadku po A. F., tak więc na skutek jej wydziedziczenia uprawnionymi do zachowku, jako nie objętymi skutkami jej wydziedziczenia, stali się jej zstępni – powodowie B. M., A. M. (2) oraz A. M. (1).

W celu obliczenia wysokości przysługującego powodom zachowku w pierwszej kolejności należało zatem określić udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku. Udział spadkowy każdego z powodów, jako zstępnych A. F., należało określić na $\frac{1}{6}$ wartości spadku, a wartość zachowku na $\frac{1}{12}$ tego udziału, gdyż nie są oni ani osobami małoletnimi, ani niezdolnymi do pracy.

Pozwana nie kwestionowała uprawnień powodów do domagania się zachowku, kwestionowała natomiast dochodzoną przez nich kwotę, wskazując, że substrat zachowku jest mniejszy od doliczonych darowizn na rzecz matki powodów w związku z czym kwota zachowku wynosi zero złotych.

W dalszej kolejności Sąd zobowiązany był zatem poczynić ustalenia co do tzw. substratu zachowku. W tym zakresie koniecznym było określenie czystej wartości spadku, a więc różnicy pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych, z pominięciem jednak długów wynikających z zapisów i poleceń.

W myśl art. 994 § 1, 2 i 3 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu nie dolicza się do spadku darowizn uczynionych przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał zstępnych. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy darowizna została uczyniona na mniej niż trzysta dni przed urodzeniem się zstępnego. Przy obliczaniu zachowku należnego małżonkowi nie dolicza się do spadku darowizn, które spadkodawca uczynił przed zawarciem z nim małżeństwa. Natomiast art. 996 k.c. stanowi, że zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Jeżeli uprawnionym do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek także zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz jego wstępnego.

Z powyższego unormowania wynika jednoznacznie, że przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku wszystkie darowizny uczynione przez spadkodawcę, przy czym na rzecz spadkobierców lub osób uprawnionych do zachowku dolicza się darowizny bez względu na czas ich dokonania, natomiast na rzecz innych osób jedynie darowizny dokonane przed mniej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku.

Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku (art. 995 § 1 k.c.).

W niniejszej sprawie, spadkodawczyni A. F. nie pozostawiła po sobie żadnego majątku Jedynymi zatem składnikami majątkowymi, które należało wziąć pod uwagę przy ustalaniu substratu zachowku były dokonane przez nią darowizny.

W dniu 26 września 2008 r. A. F. darowała pozwanej udział w wysokości 1/2 części w lokalu mieszkalnym w G. oraz udział w zabudowanej i niezabudowanej nieruchomości położonej w Z.. W celu oszacowania wartości rynkowej wymienionych nieruchomości Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego, który wartość udziału A. F. w 1/2 części w nieruchomości lokalowej położonej w G. według stanu na dzień 26 września 2008 r. i aktualnych cen oszacował na kwotę 11 600,00 zł, natomiast udziałów A. F. w 1/2 części w nieruchomościach położonych w Z. na łączną kwotę 204 480,00 zł; łącznie 216 080,00 zł (11 600,00 zł + 204 480,00 zł).

Udział powodów w wysokości ⁽¹⁾/12 w kwocie 216 080,00 zł wynieść powinien zatem 18 007,00 zł dla każdego z powodów i gdyby rozliczeniu podlegały jedynie darowizny na rzecz pozwanej, pozwana winna byłaby zapłacić powodom łącznie kwotę 54 021,00 zł (3 x 18 007,00 zł).

Pozwana podniosła, że matka powodów oraz sami powodowie otrzymali od A. i M. F. korzyści majątkowe takie jak: spłata kosztów studiów B. M.; darowizna zakładu garbarskiego położonego w G.; dwanaście złotych monet dwudziestodolarowych; koszty wczasów nad morzem; pianina i 12 kompletów stroi krakowskich; koszty opieki i utrzymania powódki B. M.; kwota 5 000,00 marek niemieckich zabranych przez matkę powodów. Sama pozwana poniosła natomiast koszt utrzymania A. F., który oszacowała na 80 000,00 zł oraz koszty związane z budową domu w Z. w wysokości 30 000,00 zł.

W świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, Sąd uznał, że do spadku nie można doliczyć przekazania przez spadkodawczynię jej udziału w garbarni w G.. Sąd podzielił w tym zakresie stanowisko Sądu Rejonowego w Nysie i Sądu Okręgowego w Opolu, przyjmując, że darowizna ta stanowiła w istocie rekompensatę za udzielone przez małżonków M. małżonkom F. pożyczki i brak ich spłaty. Pozwana nie przedstawiła natomiast nowych dowodów, które mogłyby zmienić stanowisko Sądu w tym zakresie. Pozwana nie wykazała również zaboru przez B. M. kwoty 5 000,00 dolarów, oraz przekazania A. F. kwoty 10 000,00 zł na koszty adwokata.

W przedmiocie żądania przez pozwaną uwzględnienia poniesionych przez nią nakładów na dom w Z. w wysokości 30 000,00 zł, Sąd miał na uwadze, że w toku postępowania o dział spadku po M. F. pozwana zawarła wraz z matką powodów ugodę, treścią której wymienione uzgodniły, że nakłady stron na nieruchomość położoną w Z. wzajemnie się znoszą, a ugoda ta wyczerpuje wszelkie roszczenia stron. W ocenie Sądu brak zatem podstaw do domagania się przez pozwaną rozliczenia również tej kwoty.

Na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego Sąd ustalił natomiast, że A. F. pokryła koszt: studiów B. M. – 34 719,43 zł (⁽¹⁾/2 z 69 438,85 zł); wczasów nad morzem – 2 348,97 zł (⁽¹⁾/2 z 4 697,94 zł); pianina (...) oraz 12 kompletów strojów krakowskich – łącznie 10 346,00 zł (⁽¹⁾/2 z 20 692,00 zł); przekazała 12 złotych monet o wartości 23 500,00 zł (⁽¹⁾/2 z 47 000,00 zł) oraz przekazała kwotę 2 000,00 marek niemieckich na utrzymanie powódki B. M. o wartości po waloryzacji 12 548,45 zł (⁽¹⁾/2 z 25 093,89 zł); łącznie 83 462,85 zł. Przy ustalaniu wartości dokonanych darowizn Sąd miał na uwadze, że momencie ich dokonywania, A. F. pozostawała w związku małżeńskim z M. F., zatem z jej majątku pochodziła połowa przekazanych kwot.

W przedmiocie ustalenia wysokości wydatków poniesionych przez pozwaną na utrzymanie A. F., pozwana podniosła, że poniosła koszty w wysokości 80 000,00 zł oraz przedłożyła rachunki na łączną kwotę 43 170,18 zł, niemniej jednak ściśle udowodnienie tego roszczenia jest niemożliwie. Mając na uwadze, że A. F. posiadała emeryturę, Sąd uznał, że wydatki na jej utrzymanie stanowiły kwotę 30 000,00 zł, posiłkując się w tym zakresie art. 322 k.p.c. i przyjmując, że świadczenia pozwanej miały charakter świadczeń majątkowych zastrzeżonych dla dożywotnika, a wymienionych w art. 908 § 1 i 2 k.c.

W konsekwencji darowizny przekazane na rzecz matki powodów oraz koszty utrzymania spadkodawczyni przez pozwaną wyniosły łącznie 113 462,85 zł (83 462,85 zł + 30 000,00 zł), a zatem przewyższyły kwotę należnego powodom zachowku – 54 021,00 zł.

Jednocześnie, gdyby nawet przyjąć, że dokonane przez A. F. darowizny weszły do majątku wspólnego B. M. i J. M., i w udziale przypadającym J. M. w wysokości 1/2 części z uwagi na dziesięcioletni upływ czasu od ich dokonania nie mogły podlegać rozliczeniu zgodnie z art. 994 § 1 k.c., to i tak na rzecz B. M. przypadłaby kwota 56 731,43 zł (113 462,85 zł : 2), a więc przekraczająca należny powodom zachowek.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie powołanych przepisów, Sąd oddalił powództwo jak w pkt 1 sentencji.

O kosztach Sąd rozstrzygnął w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, zawartą w art. 98 k.p.c. Na zasądzone od powodów na rzecz pozwanej koszty procesu złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika pozwanej w wysokości po 3 600,00 zł, ustalone na podstawie § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013 r., poz. 461 t. j.), powiększonego o opłatę skarbową od pełnomocnictwa – 17,00 zł. Zasadzając wynagrodzenie z tytułu kosztów zastępstwa procesowego od każdego z powodów osobno, zgodnie z żądaniem pełnomocnika pozwanej, Sąd miał na uwadze, że powodowie również wnosili o zasądzenie od pozwanej, dla każdego z nich osobno, zwrotu wynagrodzenia pełnomocnika.

W pkt 3 sentencji, na podstawie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. Sąd obciążył powodów wydatkami wyłożonymi ze Skarbu Państwa na opinie biegłych, przy czym Sąd obciążył powodów jedynie ich częścią, tj. kwotą 5 636,80 zł (14 550,39 zł – 8 913,59 zł).

Wydatki w sprawie wyniosły łącznie 16 550,39 zł. Złożyły się na nie koszty następujących opinii: biegłego K. B. z dnia 2 października 2015 r. – 791,12 zł (k. 499); biegłego J. B. z dnia 28 października 2015 r. – 1 564,56 zł (k. 588) i opinii uzupełniającej z dnia 3 lipca 2017 r. – 2 456,33 zł (k. 905); biegłej M. A. M. z dnia 19 listopada 2015 r. – 3 657,05 zł (k. 591) i opinii uzupełniającej z dnia 19 grudnia 2015 r. – 196,62 zł (k. 651); biegłego J. K. z dnia 18 listopada 2015 r. – 750,00 zł (k. 594) i opinii uzupełniającej z dnia 12 stycznia 2016 r. – 750,00 zł (k. 684); biegłej A. R. z dnia 22 marca 2016 r. – 607,43 zł (k. 742) i opinii uzupełniającej z dnia 22 marca 2017 r. – 127,88 zł (k. 903); biegłej M. B. z dnia 28 lipca 2016 r. – 1 466,53 zł (k. 773) oraz Instytutu (...) sp. z o.o. w W. z dnia 17 listopada 2016 r. – 4 182,87 zł (k. 816).

Powodowie uiszcili łączną zaliczkę w kwocie 1 500,00 zł, natomiast pozwana w kwocie 500,00 zł. Następnie pozwana została zwolniona częściowo od wydatków powyżej kwoty 500,00 zł (postanowienie z dnia 16 czerwca 2015 r. k. 448) powyżej kwoty 500,00 zł, którą uiszcila. Do rozliczenia pozostała zatem kwota 14 550,39 zł (16 550,39 zł – 1 500,00 zł – 500,00 zł).

Sąd mając na uwadze, że znaczna część wydatków powstała na skutek wniosków dowodowych pozwanej, postanowił nie obciążać powodów wydatkami na: opinię biegłego J. K. z dnia 18 listopada 2015 r., która zawierała wycenę pianina (...) oraz monet pełnowartościowych i była nieprzydatna dla sprawy – 750,00 zł; opinię biegłego K. B. z dnia 2 października 2015 r. – 791,12 zł oraz Instytutu (...) z dnia 17 listopada 2016 r. – 4 182,87 zł, które były nieprzydatne dla sprawy; opinię biegłego J. B. z dnia 3 lipca 2017 r. – 2 456,33 zł, która dotyczyła wyceny garbarni w G., a która ostatecznie nie została uwzględniona jako darowizna; opinię M. B. z dnia 28 lipca 2016 r. w połowie – 733,27 zł, która nie została wykorzystana w zakresie oszacowania kwoty 5 000,00 dolarów oraz 30 000,00 zł. Wymienione wydatki wyniosły łącznie 8 913,59 zł, a na podstawie art. 113 ust. 4 u.k.s.c. Sąd obciążył nimi Skarb Państwa, jak w pkt 4 sentencji.